

Безумовно, рівень заробітної плати є лише одним з критеріїв оцінки рівня розвитку регіону чи його окремої частини. Більш точна й об'єктивна оцінка депресивного стану, через багатоманітність процесів його прояву, потребує використання й значно більшої кількості показників. Таким чином, подальші наукові розвідки слід здійснювати у напрямі визначення й інших показників, що відображають депресивний характер розвитку, з перспективою обґрунтування на їхній основі інтегрального показника регіональної депресивності.

Список використаних джерел

1. Барановський М.О. Депресивні території як об'єкт регіональної політики: європейський досвід і можливості його застосування в Україні / М.О. Барановський // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2009. – №56. – С. 12–15.
2. Біла С.О. Інституційні засади державного регулювання розвитку депресивних територій (світовий досвід) / С.О. Біла // Стратегічні пріоритети. – 2009. – №3 (12). – С. 172–183.
3. Заставний Ф.Д. Проблеми депресивності в Україні (соціально-економічні, екологічні, демографічні) / Ф.Д. Заставний. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 348 с.
4. Куценко В.І. Депресивність сільської території: шляхи подолання / В.І. Куценко // Агросвіт. – 2010. – №5. – С. 2–5.

5. Мансуров П.М. Депрессивный регион: сущность, критерии отнесения, основные проблемы / П.М. Мансуров, Г.И. Мансурова // Фундаментальные исследования. – 2012. – №6–2. – С. 506–510.

6. Петренко К.В. Проблеми підвищення конкурентоспроможності депресивних регіонів в умовах глобалізації економіки / К.В. Петренко // Бізнес Інформ. – 2015. – №1. – С. 85–90.

7. Плотницька С.І. Проблеми ідентифікації депресивних територій України / С.І. Плотницька // Вісник Запорізького університету. – 2012. – №4 (16). – С. 195–200.

8. Регіони України 2014, ч. I / Статистичний збірник; за ред. О.Г. Осауленка. – К.: Державна служба статистики України, 2014. – 299 с.

9. Статистичний щорічник України за 2014 рік / За ред. І.М. Жук. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 586 с.

10. Праця у Дніпропетровській області у 2014 році / Стат. збірник [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://www.dnestrstat.gov.ua/catpub/oplata%20prac/2015/stf.htm>

11. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2015 року / Статистичний збірник; відп. за випуск Г.М. Тимошенко. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 111 с.

12. Основні показники соціально-економічного розвитку Чернігівської області, міст обласного значення, районів (2000–2014рр.) / Офіційний сайт Головного управління статистики у Чернігівській області [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://chernigivstat.gov.ua/statdani/makr/index.php>

УДК 141.7:001.18

В.Е. ШЕДЯКОВ,

к.е.н., доктор соціол. наук, незалежний дослідник

Регіональні рівні управління: роль постсучасних тенденцій

Викладаються результати вивчення змін регіональних рівнів керування під впливом постсучасних тенденцій. Досліджуються фактори і наслідки суспільних різнорівневих трансформацій. Аналізується роль регіонів у забезпеченні господарської основи гармонійного сполучення різнорівневих інтересів. Формується уявлення про можливості регіонів у сфері здійснення управління на основі ціннісно-сміслових комплексів. Акцентується значення для розвитку регіонів науково-освітньо-виробничих кластерів.

Ключові слова: регіон, управління, інтерес, ціннісно-сміслові комплекси.

В.Е. ШЕДЯКОВ,

к.э.н., доктор социол. наук, независимый исследователь

Региональные уровни управления: роль постсовременных тенденций

Излагаются результаты изучения изменений региональных уровней управления под воздействием постсовременных тенденций. Исследуются факторы и последствия разноуровневых трансформаций. Анализируется роль регионов в обеспечении хозяйственной основы гармоничного сочетания разноуровневых интересов. Формируется представление о возможностях регионов в сфере осуществления управления на основе ценностно-смысловых комплексов. Акцентируется значение для развития регионов научно-образовательно-производственных кластеров.

Ключевые слова: регион, управление, интерес, ценностно-смысловые комплексы.

V. SHEDYAKOV,

Dr. Sc. (Social.), Ph. D. (Econ.), free-lance

Regional levels of management: the role of postmodern trends

The results of the studying of regional management changes under the influence of postmodern trends are presented. The factors and consequences of different levels of social transformations are investigated. The role of regions in ensuring economic fundamentals harmonious combination of multi-level interests is analysed. The notion about regions' abilities in the area of management based on value-semantic systems is formed. An importance of scientific, educational and industrial clusters for the development of regions is accented.

Keywords: region, management, interest, value-semantic systems.

Постановка проблеми. Необхідність здійснення чергової хвилі модернізації накладається на кардинально нові можливості та обмеження вдосконалення господарського роз-

витку [1–4]. Це ускладнює використання наявних моделей: інший час і умови. До того ж багато з класичних ресурсних баз осучаснення економіки вичерпані або перестали грати

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

визначальну роль. Однак зростає значення різнорівневого організаційно-управлінського потенціалу [5–7]. Розвиток господарських комплексів переконливо демонструє: наявність ресурсів часто програє якості їх використання. Навпаки, умови жорсткої обмеженості ресурсів різко підвищують потребу в унікальних, нетривіальних рішеннях. І тут особливе значення належить різнорівневим регіонам [8–10].

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Окремі аспекти та комплексну роль регіонів з успіхом вивчають, насамперед, такі вчені, як З.В. Герасимчук, В.О. Дергачов, О.Г. Дмитрієва, В.І. Павлов, В.К. Симоненко, В.В. Шилов та ін. [11–18]. Висновок про інтеграційне значення регіонів в нинішній ситуації може спиратися на концепції Г.–К. Кальтенбрунера, Е. Юнгера, О. Маркварду, В. Хенніса, М. Кріле, М. Хеттіха. Праці фон Мізеса, К. Попера, фон Хайека послугували методологічною базою, з одного боку, вивчення механізму самовідтворення суспільства за допомогою традицій, цінностей та звичаїв, а з іншого – розкриття сутності та шляхів реалізації управлінських впливів (зокрема, регіональних рівнів) на основі ціннісно-сміслових комплексів.

Мета статті. Таким чином, завдання статті – виклад результатів вивчення господарського значення регіону в контексті управлінських можливостей та обмежень постсучасності.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на схоже звучання термінів «район» і «регіон», вони мають різні сутнісні акценти. І справа не тільки в розмірі території. Якщо «район» характеризує, насамперед, територіальний поділ, то «регіон» орієнтує на владні повноваження і управлінські технології [19]. Відповідно зміст поняття регіону гнучко реагує на зміну методологій, можливостей і обмежень управління.

Глобалізація неминує породжує і посилює потенціал як міжнародних корпорацій, так і регіоналізації, які діють багаторівнево і різноякісно, ініціюючи нові пласти відповідальності, ризиків і можливостей в здійсненні публічно-приватного партнерства. Ці процеси активно включаються в трансформування світу, де все результативніше взаємодіють завідомо неоднорідні складові підчас кардинально різної природи. Додаткові чинники зміни балансу перспектив і загроз при системному входженні капіталу також пов'язані з поширенням принципової інформаційної, політичної, соціальної, економічної відкритості, що сприяє поширенню технік стимулювання бажаних трансформацій, перетворених форм, забезпеченню позитивних мутацій.

У нинішній ситуації регіони знаходять (усвідомлено чи мимоволі) свою місію – створюючи і культивуючи власні надструктури (функція предикатора) або змінюючи існуючі та отримуючи особливу місце в них (функція коректора), що потребує розгляду не тільки рівня «роль регіону в управлінні», але й особливостей «регіональне управління» [20–25].

Діалектика «всезагального – особливого – одиничного» дозволяє розрізнати позиціонування на рівнях мета-, мега-, макро-, мезо-, мікрорегіонів, використовуючи і адаптивні можливості територій, і перспективи вибіркової адаптації до місцевих умов зовнішніх напрацювань, утримувати баланс рішень між інтересами «сильних» і «слабких», лідерів і аутсайдерів, готовність запобігати свавілля і помилки своїх представників. У цілому ж історичне змагання вигравали культурно-цивілізаційні світи, які були в змозі вишукувати

способи спиратися і на власні традиції і на знахідки світового рівня, поєднувати стійкість і здатність до пошуку, широке за-позичення і культивування специфічних особливостей. Однак суспільні процеси в регіонах мають не лише загальні, родові для всіх їх хвиль та рівнів, риси, а й особливості, в числі яких давно виділяються їх стохастичність, мінливість основних параметрів (амплітуд, фаз, періодів). Розуміння змісту їхніх соціальних циклів базується на освоєнні аналізу більш простих видів руху матерії, але не зводиться до них. Так, якби ми спробували графічно представити картину різноманіття цієї циклічності, ми отримали б ряд синусоїд, які накладаються або перетинаються один з одним. У цьому нескінченному числі різної величини підйомів і падінь позначається биття загальносвітового пульсу, велика динаміка природи, різні частини якої співзвучна резонують одна з іншою. Вони, зокрема, інтегруються за рахунок єдності 1) вихідної основи (сутнісних сил суспільства і людини, її природи); 2) тенденцій і закономірностей хвилеподібного руху; 3) виявлення домінуючої форми руху і пануючого ритму соціальності. Однак суперечлива і сама інтеграція ритмів, що проявляється в протиріччі одержавлення та приватизації, централізації і децентралізації, уніфікації і різноманіття. Політико-економічний і господарський аспект регіональних особливостей особливо чутливо відображає: 1) природні умови, 2) щільність населення і демографічні тенденції, 3) етнокультурний склад населення, 4) ступінь впливу міст та індустріального стилю життя, 5) характер базових галузей економіки, 6) геополітичне розташування і соціальне спадщина. Наявні тенденції регіоноутворення часто ускладнюються рихлим стрижнем регіонів, що може бути переборено допомогою культивування потужної інфраструктури, створення згустку комунікацій і орієнтації на наукомісткі ресурсозберігаючі, екологічно чисті технології.

Регіон формується і проявляє себе як комплексне (з багатьма вимірами) соціально-економічний простір зі своєю помітною історико-культурною специфікою і демографічними рисами, які в поєднанні з природними та соціально-історичними чинниками визначають тип природокористування, характер формування і розвитку матеріальних і нематеріальних сфер діяльності, а також політичні схильності і, відповідно, загальний цивілізаційний вектор розвитку, що зумовлює наявність особливостей механізму здійснення поєднання публічного та приватного інтересів. Регіональні механізми публічно-приватного партнерства покликані дозволити актуальні проблеми фундаментального протиріччя. З одного боку, під впливом нових соціально-економічних тенденцій (насамперед, відповідних вимогам економіки знань) активно посилюється взаємозалежність виробничих ланок, дисципліна взаємодії контрагентів, кооперація і співпраця партнерів. Той глобальний рівень розвитку громадського характеру і змісту праці, якого, пройшовши низку закономірних етапів, воно, нарешті, досягло, означає, зокрема, що нині вже значимість власних результатів діяльності кожного визначається включеністю в сукупну працю. Причому виробничі цикли включають вузли, значно віддалені один від одного, кожен з яких бере участь у конкурентній боротьбі на своєму ярусі господарювання. Кардинальні зміни глобального масштабу охоплюють найважливіші опорні для світоустрою напрямки життєдіяльності. З іншого боку, форми господарського від-

окремлення та розподілу праці ґрунтуються на приватному інтересі і приватній власності, а тому фіксуються різноманітними власниками, серед яких все помітніше роль багатонаціональних корпорацій і вплив регіонів, диверсифікація діяльності яких будується залежно від конкретної конфігурації інтересів. У цій ситуації забезпечення і просування громадських і приватних інтересів виявляються все більш взаємозалежними, а моделі взаємодії – все більш різноманітними.

Діапазон регіональної господарської політики ширше, ніж це зазвичай уявляють. При цьому, вивчаючи вплив культурних параметрів на процеси господарювання, треба мати на вигляд, що, з одного боку, і сам етногенетичний шлях не може виступати остаточним, завершеним. Його дискретність ускладнює усвідомлення моментів його перелому, принципової оборотності і мінливості. З іншого боку, етногенез зовсім не є монолітним, у ньому поєднується ряд тенденцій (висхідних і низхідних, прогресивних і циклічних, основних і підлеглих, явних і прихованих). Зрозуміло, в зонах інтенсивних міжетнічних контактів немає сенсу шукати «чисті» етноси. Регіони з'єднують субстрати і соціокультурні стилістики, в тому числі – порівняно більш раннього (з цієї точки зору «корінного») і порівняно більш пізнього («прийшлого») населення, які в рівній мірі несуть свої моделі суспільного розвитку. Переселення, міграція, державна і регіональна політика роблять сильніший вплив на ускладнення етнічної структури та її неоднозначність. Разом з тим і внутрішні процеси етногенезу включають періоди поділу або ущільнення. Домінанта історико-культурного простору в регіональній політиці та державному будівництві, пов'язана із «місцем розвитку», рухлива: реагує на зовнішні і внутрішні імпульси, має схильність до посилення впливу культури (і скороченню – ролі природи), нарешті, саме «місце розвитку» помітно ширше етнічного ареалу того чи іншого народу. За рахунок поширення базових ціннісно-сміслових комплексів на цьому рівні регіон набуває форми культурно-цивілізаційного світу, доля котрого їх часто визначається силою вихідних імпульсів, геополітичними обставинами (якістю зовнішнього впливу, наявністю союзників, etc.), рівнем та якістю керування. Культурно-цивілізаційні світи втілюють поєднання загальнолюдського і конкретно-специфічного початку, збагачуючи скарбницю людської матеріальної і духовної культури, об'єднуючи вражає різноманітність індивідуальних і групових прагнень, підпорядковуючи їх головному вектору і формуючи риси збереження, передачі, існування та розвитку базових ціннісно-сміслових комплексів. За рахунок цього формується культура людських відносин (загальна воля, норми поведінки, соціальні табу, продуктивні традиції та ін.). Діяльність ж людини не замикається в досягненні вузьких цілей індивідуального і групового еґоїзму, а знаходить місця більш широкого громадського діапазону. При цьому міцне соціокультурне підставу економічного розвитку передбачає збереження і розвиток в окремо взятій країні і в світі в цілому культурних відмінностей і норм, визнаних в даних умовах справедливими, тобто базуються на ціннісно-сміслових комплексах свого культурно-цивілізаційного світу.

Роль кожного з культурно-цивілізаційних світів визначається його базовими ціннісно-смісловими комплексами. При домінуванні в них близькості у світосприйнятті створюються

підстави для компліментарності, що виявляється у співпраці та кооперації. З одного боку, цінності складають фундаментальне зміст якості геостратегічної конкуренції. З іншого ж, актуальне вплив з взяттям чужих ресурсних баз на основі методологій гнучкою влади, м'якої сили, непрямих дій і т.п., – відсилає до потенціалу ціннісного управління. Зокрема, постмодернізація суспільного життя – процес змін, що передбачають співіснування, перетин і взаємне резонування самих різних тенденцій, серед яких (всупереч попереднім моделям організації та управління життєдіяльності) вже жодна не може претендувати на виняткове значення, що дозволяє без шкоди абстрагуватися від інших. Йдеться про нові типи пристрою, що передбачають зняття жорстких меж. При цьому, з одного боку, доводиться охороняти те, що раніше здавалося непорушним, вічним. З іншого ж – кожен може вибирати близьке і співзвучне саме для нього з різних епох і соціокультурних стилістик. Разом із тим роль ціннісного напрямку конкуренції культурно-цивілізаційних світів різна.

Як відомо, традиційна культура аграрного суспільства реалізовувала основну функцію управління інтелектуальною діяльністю в рамках формули «роби так, тому що так робилося до тебе». В індустріальному суспільстві з культурою модерну головним напрямком управління було «роби так, бо це раціонально». Для постіндустріального суспільства характерний підхід «роби так, бо це ефективно». Причому ефективними можуть бути самі різні парадигми здійснення управлінських композицій. Культура модерну постіндустріального суспільства принципово відкрита, деідеологізована, ненасильницький, базується на розвитку переваг, а не ліквідації недоліків. У цьому – її провідне відміну, тому ця ознака пронизує успішну організацію і управління діяльністю, особливо – іманентної епосі діяльністю інтелектуальною. Великий перелік відбуваються кардинальних змін досить часто фокусують у визначення постмодерної трансформації або постмодернізації, що має довгий ряд власних характеристик, особливостей і властивостей. Їхня істотна частина виникає з особливостей інформаційної ери, поєднаної з підвищенням значення економіки знань і діяльності когнітаріат з його особливостями ціннісно-сміслових ієрархій (які ґрунтуються на почуттях власної гідності, гордості за свою роботу, професіоналізму та перекреслюють підходи, засновані на підслівності, сервільності, догідництві тощо) з відповідними стимулами. Зрозуміло, при цьому, з одного боку робота втрачає якість єдиного мірила життєдіяльності (якщо раніше і освіта – підготовка до неї, і пенсія – плата за неї), з іншого – тим тісніше її інтегрованість у інші сфери життєдіяльності, значніше дифузія навичок з однієї сфери суспільних відносин в інші. Відповідно, для соціально-економічного (зокрема – господарського) успіху насуцним стає перехід від превалювання звичок і стереотипів директивного адміністрування до практик і технологій стимулювання: на індивідуальному рівні – діяльності, на громадському – бажаних трансформацій. Побудова ж моделі формування стимулів інтелектуальної діяльності дозволяє виділити в ній елементи безпосередні (виробництво, потреби, інтереси, стимули, зацікавленість, ставлення до праці, творча активність) і непрямі (опосередкування стимулів впливом навичок, цілей і цінностей, посилення ролі мотивів). Вичерпання потенціалу прямих важелів ставить завдання більш активного

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

використання непрямих. Від комплексу формування стимулів слід відрізнити систему їх реалізації у господарській практиці (власне стимулювання), яка охоплює підсистеми розподільну і відтворювальну, а також стимулювання більш повного розвитку здібностей і підвищення зацікавленості. Оскільки в соціальних комунікаціях здійснюється передача не тільки «інструкцій», а й «цінностей», «ідеалів», «смислів», то при цьому формуються не тільки раціональні, але й ірраціональні складові життєдіяльності [26–32].

У соціокультурних традиціоналізмі і модерні, в політичних класицизмі і бароко, що ставлять цілісність (Товариство, Держава, Система) вище окремого і віддають перевагу раціоналістичну риторичку особистісної експресії, творчому самовираженню окремого нав'язується прокрустове ложе зовнішніх канонів і обмежень. Причому теоретичне відштовхування класицизму від бароко лише дозволяє ясніше побачити їх спільність в цьому. Тим важливіше для конкретизації перспектив постмодерну звернутися до властивої для нього втрати формами їх первісної чистоти та визначеності. Так, політичне і соціальне рококо – це і «нижній поверх» (словами С. Козлова) класицизму, і сприйняття рис бароко. Управлінське мистецтво рококо – свого роду повсякденність класицизму, коли перейшов від класицизму високий ідеал природної і суспільної впорядкованості відносин, доповнений вишукуваннями бароко з елементами їх же неупорядкованості. До суспільного звучання підноситься інтимна, індивідуальна, приватна, буденна життєдіяльність. Для збереження ж її необхідним є неконфронтаційний порядок взаємовідносин ойкумени з його гармонійними проявами в різних сферах суспільного життя. У цьому сенсі т.зв. «глобальний сепаратизм» і конкуренція культурно–цивілізаційних світів зі своїми моделями життєстрою і базовими ціннісно–смисловими комплексами – це і напрямок подолання горезвісного «кінця історії». Гравці Великої Гри в геостратегії – виключно ті, у кого є своя власна концептуальність: культура, віровчення, ідеологія, цивілізаційний код, етика. Концептуальність геополітичного аналізу дозволяє представити картину глобальної кризи у форматі «великої шахівниці», де попарно стикаються онтологічні протилежності і переможцем у конкурентній боротьбі стане той, чий Надпроект в змозі, насамперед, забезпечити максимальну привабливість. А особливості пересікання приватного та глобального формуються регіонами

При цьому різні держави по–різному комбінують рівні управління, використовують можливості регіональної господарської політики в перспективі, що відкривається в 3 тисячолітті. При відборі конкретних форм потрібно враховувати багатовікове спорідненість людини і природи, соціальні нормативи та природно–географічне середовище. І скорочення державного втручання в економіку зовсім не завжди рівнозначно зменшенню корупції та бюрократизму. Більш того, деякі недержавні гравці можуть створювати умови ще більшого відчуженого стану людини.

Отже, при здійсненні постсучасної модернізації (постмодернізації) регіонам потрібно не усувати недоліки, а нарощувати переваги, враховуючи імператив Г. фон Ферстера «Роби завжди так, щоб розширити можливості кожного наступного вибору. Признай явну неповноту, обмеженість і суб'єктивність всякого індивідуального знання». Керівник

не в змозі зайняти положення «над сутичкою» і йому не під силу точно передбачити усі сліdstва своєї участі у грі. Отже, потрібно копітка робота з культивування розвиваючого середовища, підтримка процесів самоорганізації відповідно контуру координації (внутрішні взаємозв'язки об'єкта управління) і контуру самоврядування (зовнішні взаємодії), стратегічне бачення та мотивування. Критерій розмежування цих контурів – сумісність інтересів, насамперед – більш–менш загальних і індивідуальних, що і фіксується в принципах публічно–приватного партнерства, які, перш за все, реалізуються за допомогою механізмів державно–приватного партнерства. Причому створення проекту розвитку регіонального кластера, розробка стратегії і тактики перетворень, здійснення змін припускають не тільки відображення загальних закономірностей (у першу чергу, тенденцій глобалізації, постмодернізації як модернізації в умовах постсучасності, інформатизації) повинні враховувати у міру концентрації на «полюсах сили» визначають ресурсів (інтелектуальних, фінансових, управлінських та ін.) не тільки стихійне формування зон занепаду, регресії, депресії, але і пряму зацікавленість лідерів в їх існуванні та розвитку.

Власне, анклав інформаційної інтелектоємної з високим ступенем сервісізації (у тому числі валютно–банківської) структури економіки і можуть якось існувати виключно за наявності та регіонів широкого промислового виробництва з домінуванням реального сектора, і соціогосподарських резервацій з екзотикою загнаних укладів, структурними проблемами і складування глобальних відходів. І спроби часткової модернізації інфраструктури, підвищення рівня та інтенсивності включеності в систему світогосподарських зв'язків в останньому випадку веде лише до прискорення вимивання найбільш обдарованих, висококваліфікованих, активних і т.д. кадрів, посилення обслуговуючого центральної виробничо–споживчі цикли характеру місцевих факторій. Регулюючі структури також виявляються схильними тієї ж оцінкою, виступаючи учасниками процесів і володіючи настільки ж недосконалим розумінням ситуації їхні дії часто ведуть до непередбачених наслідків, які мають позаекономічний сенс. Таким чином, в регіональній господарській політиці потрібно відрізнити три рівня 1) фундаментальні принципи управління; 2) шляхи їх втілення, 3) соціальне середовище управління. При цьому розмежування різних методів управління не слід доводити до їхнього однозначного протиставлення.

З одного боку, в умовах посилення ролі суспільства знань та інтелектуальної діяльності найбільш затребувані регіональні кластери, які спираються на науково–освітньо–виробничі комплекси. Від формування та функціонування науково–освітньо–виробничих комплексів в чому залежить як рівень життя населення, так і місце країни в системі міжнародного поділу праці. При цьому, з одного боку, якість управління знаннями часто зумовлює успіх не тільки проведення нової модернізації в постсучасних умовах, але і створення надійної основи подальшого соціально–економічного розвитку. З іншого ж – сукупні витрати на фінансіалізації і сервісізацію господарювання, а також на створення анклавів «нової економіки» далеко не завжди відповідають очікуваним результатам і, відповідно, є виправданими в глобальному масштабі. Тим часом не тільки зміст кожного з їх еле-

ментів науково–освітньо–виробничих комплексів, а й якість їх взаємозв'язку, забезпечення системності відчуває трансформації історичного рівня [33–39].

Тривалий час наука й освіта були додатково до продуктивної праці, проте вже його промислова стадія кардинально змінила ставлення і вимоги до їх якості та ролі. Подальші ж трансформації вели до перетворення та освіти (самоосвіти) в безперервний процес, і науки в першу (провідну) продуктивну силу суспільства через положення безпосередньої продуктивної сили. Для вивільнення свого творчого потенціалу наука знаходить характеристики постнекласичної, інтегруючи методи і можливості різних сфер знання. При цьому, з одного боку, науково–освітні структури комплексу зобов'язані надавати якісні послуги свого профілю, виховуючи (саме утворюючи, формуючи) людини не тільки як носія товару робоча сила, а й як особистість, готуючи до зустрічі з викликами постсучасного рівня, а іншого – для цього необхідно спиратися на широке залучення зацікавлених в результатах підготовки представників різних груп. Управління інтелектуальною діяльністю стає при посиленні в глобальному масштабі структурируючого, системоутворюючого значення суспільства знань стає вирішальним напрямом успіху соціально–економічного розвитку суспільстварегіону. Його місія – розвинути, вивільнити та активізувати творчий інтелектуальний потенціал, спираючись на кардинально різноякісні ресурсні бази та інтегруючи не тільки імманентні можливості, але й ефективні та здатні до розгортання в нових умовах моменти соціального спадщини попередніх моделей (насамперед, напрацьованих Традицією і Модерному). Управлінського технократизму з його «холодним», «об'єктивувати» управлінням і пріоритетним вимогою виконавської лояльності недостатньо: він не в змозі вивільнити весь творчий потенціал працівника зокрема і суспільства як цілого.

Відповідно, уявлення про суспільство і регіон загально–го благополуччя сьогодні зв'язуються, скоріше, з ціннісно–смысловими комплексу не неробства і споживачтва, а творення і творчого пошуку. Це орієнтує не так на скупчення різноманітних соціальних утриманців і їхньої обслуги, а на активну підтримку творчості (насамперед, інтелектуального і духовного) з реалізацією пріоритету людини, її прав і свобод; соціальної справедливості, тобто соціальної рівності людей у правах і можливостях; солідарності, що розуміється як вираз спільності людства і співчуття до жертв несправедливості. Відповідно, економіка, заснована на знаннях, трансформує вимоги до якості механізмів регіональної реалізації публічно–приватного партнерства, насамперед у процесах виробництва і управління. При цьому істотно змінюються в регіонах звичні для індустріальних і доіндустріальних циклів ієрархії: по–перше, результати більше залежать від застосування інноваційних ідей, ніж від фізичної сили, спритності або витривалості. По–друге, використання високих технологій важливіше, ніж переробка сировини або дешева робоча сила. Інноваційний процес, заснований на творчому підході до роботи, взагалі вимагає ініціативного, висококваліфікованого, високомотивованого працівника, якого систематично залучають до прийняття управлінських і технологічних рішень. Разом із тим скорочення розриву між рівнями соціального розвитку та економічного зростання неможливо до-

сягти без цілеспрямованої політики взаємодії регіонів і корпорацій. У розвитку ж і активізації науково–інтелектуального комплексу існує і маса різноманітних складових, які передбачають самостійний аналіз, і своєрідність загальних методів стимулювання праці та управління діяльністю. Їх накладення один на одного і діапазон можливостей застосування, особливо – в умовах перетину трендів постсоціалістичних і постіндустріальних перетворень прямо вимагає використання кумулятивності зусиль суспільства, регіону та бізнесу.

Під структуростворюючим тиском глобального масштабу з боку суспільства знань знати більше всіх безпосередньо означає бути попереду всіх. Відповідно, з одного боку, суспільне виробництво вже не вимагає масштабного залучення фізичної праці, що базується на мускульною силою, з іншого, – суспільний уклад збільшує значення нетрудових вимірів життя. Разом із тим створюються передумови для кардинальної зміни і змісту праці, де все помітніше стає визначальна роль розумової діяльності. Праця поступово перероджується в творчість (яке багатьма аналітиками розглядалося як непраця). Радикально змінюються і стимули участі в ній. При цьому під впливом якості домінуючих відносин суб'єктивний, людський фактор відтворення все активніше почав сприйматися в контексті людського капіталу. Таким чином, з одного боку, це відображало його зростаюче значення і капіталоподібність. З іншого ж – сам принцип приватної власності, як і товарний характер виробництва, все помітніше обмежувався трансформаціями соціально–економічного середовища, взаємодією з іншими контрагентами і необхідністю введення елементів її сегментації, регулювання та планування.

Відповідно, регіональний рівень реалізації публічно–персонального партнерства дозволяє уточнити політико–економічний вектор перетворень: чи будуть вони підпорядковані завданням найбільш повного задоволення приватного егоїстичного інтересу або ж (у тому числі і з його активним використанням) опиняться спрямованими на вирішення набагато більш кардинальних завдань громадських безпеки та розвитку. При оптимізації управління в сфері високих технологій наукомістких галузей це особливо суттєво. Носії творчих здібностей і високого інтелектуального потенціалу, як правило, вимогливі до умов діяльності і чуйні до ціннісно–смыслових ієрархій. В їх мотиваційних ієрархіях помітне місце займають почуття професійної гордості, власної гідності, орієнтації на самовдосконалення і самоосвіту, можливості творчості та підвищення кваліфікації тощо.

Разом із тим підчас інверсійні явища неklasичної трансформації дозволяють більш повно використовувати наявні перетворені соціально–економічні форми в процесі соціального управління, коли наявність більшої кількості керованих процесів призводить до необхідності їх ієрархічної організації, тобто до відтворення підходу ієрархічності структур поряд з побудовою мережевих, матричних та ін. А структура керованого об'єкта в кожній системі економіки вимагає відповідності структури управління їм. При цьому ефективність функціонування таких систем залежить від збалансованості всіх ланок і їх своєчасності та ритмічності взаємодії. Для структурування економіки та організаційно–управлінських трансформацій все більшого значення набувають кластери економіки знань, техноозброєність робочого місця, органіч-

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

на структура капіталу, дрібносерійного виробництва, кооперація, взаємозалежність і взаємоінтегрованість промислових вузлів і стадій технологічних процесів.

Нинішній розрив у рівнях розвитку домінуючих і відстаючих такий, що шанси останніх зводяться до отримання статусу обслуговуючої економіки. Разом із тим для деяких елементів господарської структури саме закритість і є фактором фіксації відсталості. Баланс складових відкритості і закритості, можливостей постринкового механізму та публічно-приватного впливу передбачає форми поєднання енергії приватного праці та підприємництва з гнучким державним регулюванням. Налаштування державного управління ще раз нагадує про наявність трьох головних вимірів: забезпечення індивідуальних і прав людини, піднесення соціально-економічного добробуту та політичної свідомості. Ці напрямки взаємопов'язані, при цьому, наприклад, високий рівень вкладень в освіту та професійну підготовку, науку, охорону здоров'я і соціальне забезпечення працівників – невід'ємна риса перетворення людського потенціалу в людський фактор, а також його розширеного відтворення. Разом із тим істотно на можливості розвитку та використання потенціалу регіону впливає його імідж. У свою чергу, тенденції до становлення в глобальному масштабі суспільства знань посилюють значення інтелектуальної складової продуктивних сил, підвищують затребуваність творчої активності та інформаційної гнучкості. Це створює передумови розширення діапазону впливів в дусі вікна Овертона із забезпеченням плавного зсуву сприйняття внесених підходів від неприйнятних до привабливих, сприйманим як природні, через стадії від обурення до визнання і перетворенню в норму з формуванням нових комплексів традицій, ідеологій і міфів. Що своєю чергою підвищує вимоги до соціально-економічної регіоналістики для створення продуктивного трансформаційного вектора та ефективного застосування принципів і механізмів здійснення публічно-приватного партнерства при глобальних тенденціях до посилення структурируючого значення суспільства знань і багатовимірності господарювання.

Висновки

При цьому якщо в понятті району акцент робиться переважно на географічну визначеність, то трактування регіону прямо вказує на адміністративно-управлінську складову.

Нині глобалізація неминуче породжує і посилює потенціал як міжнаціональних корпорацій, так і регіоналізації, які діють багаторівнево і різноякісно, ініціюючи нові пласти відповідальності, ризиків і можливостей в здійсненні публічно-приватного партнерства. Ці процеси активно включаються в трансформування світу, де все результативніше взаємодіють завідомо неоднорідні складові підчас кардинально різної природи. Додаткові чинники зміни балансу перспектив і загроз при системному входженні капіталу також пов'язані з поширенням принципової інформаційної, політичної, соціальної, економічної відкритості, що сприяє поширенню технік стимулювання бажаних трансформацій, перетворених форм, забезпеченню позитивних мутацій.

Регіон формується і проявляє себе як комплексне (з багатьма вимірами) соціально-економічний простір зі своєю помітною історико-культурною специфікою і демографіч-

ними рисами, які в поєднанні з природними та соціально-історичними чинниками визначають тип природокористування, характер формування і розвитку матеріальних і нематеріальних сфер діяльності, а також політичні схильності і, відповідно, загальний цивілізаційний вектор розвитку, що зумовлює наявність особливостей механізму здійснення поєднання публічного та приватного інтересів.

Регіональні механізми публічно-приватного партнерства покликані дозволити актуальні проблеми фундаментального протиріччя. З одного боку, під впливом нових соціально-економічних тенденцій (насамперед, відповідних вимогам економіки знань) активно посилюється взаємозалежність виробничих ланок, дисципліна взаємодії контрагентів, кооперація і співпраця партнерів. Той глобальний рівень розвитку громадського характеру і змісту праці, якого, пройшовши низку закономірних етапів, воно, нарешті, досягло, означає, зокрема, що нині вже значимість власних результатів діяльності кожного визначається місцем в сукупній праці. Причому виробничі цикли включають вузли, значно віддалені один від одного, кожен з яких бере участь у конкурентній боротьбі на своєму ярусі господарювання. Кардинальні зміни глобального масштабу охоплюють найважливіші опорні для світоустрою напрямки життєдіяльності. З іншого боку, форми розподілу праці ґрунтуються на приватному інтересі і приватній власності, а тому фіксуються різноманітними власниками, серед яких все помітніше роль багатонаціональних корпорацій і регіонів, диверсифікація діяльності яких будується залежно від конкретної конфігурації інтересів. У цій ситуації забезпечення і просування громадських і приватних інтересів виявляються все більш взаємозалежними, а моделі взаємодії – все більш різноманітними.

Відповідно, економіка, заснована на знаннях, трансформує вимоги до якості механізмів регіональної реалізації публічно-приватного партнерства, насамперед у процесах виробництва і управління. При цьому істотно змінюються звичні для індустріальних і доіндустріальних циклів трудові ієрархії: по-перше, результати більше залежать від застосування інноваційних ідей, ніж від фізичної сили, спритності або витривалості. По-друге, використання високих технологій важливіше, ніж переробка сировини або дешева робоча сила. Інноваційний процес, заснований на творчому підході до роботи, взагалі вимагає ініціативного, висококваліфікованого, високомотивованого працівника, якого систематично залучають до прийняття управлінських і технологічних рішень. Разом із тим скорочення розриву між рівнями соціального розвитку та економічного зростання неможливо досягти без цілеспрямованої політики взаємодії регіонів і корпорацій. У розвитку ж і активізації науково-інтелектуального комплексу існує і маса різноманітних складових, які передбачають самостійний аналіз, і своєрідність загальних методів стимулювання праці та управління діяльністю. Їх накладення один на одного і діапазон можливостей застосування, особливо – в умовах перетину трендів постсоціалістичних і постіндустріальних перетворень прямо вимагає використання кумулятивності зусиль суспільства, регіону та бізнесу.

Відповідно, регіональний рівень реалізації публічно-приватного партнерства дозволяє уточнити політико-економічний вектор перетворень: чи будуть вони підпорядко-

вані завданням найбільш повного задоволення приватного егоїстичного інтересу або ж (у тому числі і з його активним використанням) мають бути спрямованими на вирішення набагато більш кардинальних завдань громадських безпеки та розвитку. При оптимізації управління в сфері високих технологій наукомістких галузей це особливо суттєво. Носії творчих здібностей і високого інтелектуального потенціалу, як правило, вимогливі до умов діяльності і чуйні до ціннісно-смыслових ієрархій. В їх мотиваційних ієрархіях помітне місце займають почуття професійної гордості, власної гідності, орієнтації на самовдосконалення і самоосвіту, можливості творчості та підвищення кваліфікації тощо. Отже, це беззаперечно підвищує можливості регіонального управління з опором на ціннісно-смыслові комплекси.

Можливі напрями подальших досліджень. На нашу думку, підвищення рівня ефективності подальших наукових розвідок можна пов'язати з першочерговим дослідженням наявних регіональних відмінностей та їх відбиття у проведенні регіональної господарської політики.

Список використаних джерел

- Ещенко П.С. Куда движется глобальная экономика в XXI веке? / П.С. Ещенко, А.Г. Арсеевко. – К.: Знання України, 2012. – 479 с.
- Кушлин В.И. Траектории экономических трансформаций / В.И. Кушлин. – М.: Экономика, 2004. – 310 с.
- Jegatheesan V. The need for global coordination in sustainable development / V. Jegatheesan, J.L. Liow, L. Shu, S.H. Kim, C. Visvanathan // Journal of Cleaner Production. – Vol. 17. – Iss. 7. – 2009, May. – P. 637–643.
- Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти: у 2 ч. / [за наук. кер. М.З. Згуровського]. – К.: НТУУ «КПІ», 2009. – Ч. 2. – 207 с.
- Параг Ханна. Как управлять миром. Власть в XXI веке. Кому она будет принадлежать? / Ханна Параг. – М.: Астрель, 2012. – 320.
- Томпсон А.А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии / А.А. Томпсон, А.Дж. Стрикленд. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576 с.
- Шедяков В.Е. Стратегические трансформации методологий социального управления в осуществлении общественных интересов культурно-цивилизационного мира / В.Е. Шедяков // Гілея. – 2013. – №76 (№9). – С. 190–194.
- Kurth J. Toward the Postmodern World / J. Kurth // Dialogue. – 1993. – №2. – P. 8–13.
- Омае К. Упадок национального государства: становление региональных экономик / К. Омае. – М.: Новый мир, 1999. – 290 с.
- Шедяков В.Е. Евразийский разлом: парадоксы постмодернизации (журнальный вариант доклада на Сессии 333 «Европа на пороге 2000 года» Зальцбургского Семинара) / В.Е. Шедяков // Бизнес Информ. – 1996. – №10. – С. 3–9; №11. – С. 7–9.
- Герасимчук З.В. Політика розвитку проблемних регіонів: методологічні засади формування та реалізації / З.В. Герасимчук, В.Г. Поліщук. – Луцьк: Настир'я, 2006. – 248 с.
- Симоненко В.К. Регионы Украины / В.К. Симоненко. – К.: Наукова думка, 1997. – 264 с.
- Гранберг А. Основы региональной экономики / А. Гранберг. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 495 с.
- Дмитриева О.Г. Региональная экономическая диагностика / О.Г. Дмитриева. – СПб.: Изд-во С.-Петербургского ун-та, 1992. – 272 с.
- Региональная политика России: концепции, проблемы, решения / В. Лексин, Е. Андреева, А. Ситников, А. Швецов // Программные методы регулирования территориального развития. – 1996. – №2. – С. 62–69.
- Шедяков В.Е. Развитие регионалистики как предмета научных изысканий и учебной дисциплины – необходимость совершенствования управления общественными процессами / В.Е. Шедяков // ВУЗ. XXI век. – 2015. – №1. – С. 202–218.
- Павлов В.И. Политика регионального развития в условиях рыночной трансформации (теоретико-методологические аспекты та механизмы реалізації) / В.И. Павлов. – Луцьк: Настир'я, 2000. – 580 с.
- Ускова Т.В. Управление устойчивым развитием региона / Т.В. Ускова. – Вологда: ИСЭРТ РАН, 2009. – 355 с.
- Шилов В.В. Три подхода к понятию «регион» / В.В. Шилов // Регион: проблемы и перспективы. – 1997. – №4. – С. 50–51.
- Бутко М. Проблемы реализации инновационной модели развития экономики на региональном уровне / М. Бутко // Экономика Украины. – 2002. – №11. – С. 11–17.
- Шедяков В.Е. Региональная политика инвестиций и участие в международном разделении труда / В.Е. Шедяков // Экономика Украины. – 1993. – №7. – С. 35–42.
- Corrocher N. The «Kibs Engine» of Regional innovation Systems: Empirical Evidence from European Regions / Nicoletta Corrocher, Lucia Cusmano // Regional Studies. – 2014. – Vol. 48 (№7). – P. 1212–1226.
- Кожурин Ф.Д. Процесс управления: Системное исследование и разработка на примере регионов / Ф.Д. Кожурин. – М.: Мысль, 1988. – 215 с.
- Lazarenko V. Employment Models and HRM Strategies During Societal Transformation: Data from Ukraine and Russia / V. Lazarenko, V. Shedyakov // Central and Eastern Europe. – Industrial Relations and the Market Economy: Fifth IIRA European Relations Congress. – Ireland: Dublin, 1997. – Vol. 8. – P. 253–268.
- Шедяков В.Е. Региональное управление: выбор стратегии и механизмов / В.Е. Шедяков // Регион: проблемы и перспективы. – 1997. – №1. – С. 19–23.
- Шедяков В.Е. Розвиток виробничої демократії і взаємозв'язок рівнів регулятивних можливостей, або Сила єдності – в різноманітті / В.Е. Шедяков // Економіст. – 2014. – №9 (335). – С. 9–16. [Електрон. ресурс] // Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/8689-rozvitok-virobnichoyi-demokratyi-ta-vzayemozvyazok-rvnv-regulyativnih-mozhливостей-abo-sila-yednost-v-rznomant.html>
- Шедяков В.Е. Ценностно-смысловые комплексы культурно-цивилизационного мира в контексте стратегии подготовки и реализации ответов на вызовы времени / В.Е. Шедяков // ВУЗ. XXI век. – Ч. 1. – 2014. – №2 (45). – С. 81–89; Ч. 2. – 2014. – №3 (46). – С. 153–165.
- Бурега В. Социально-адекватный менеджмент / В. Бурега. – К.: Академия, 2001. – 272 с.
- Авилов А.В. Рефлексивное управление. Методологические основания / А.В. Авилов. – М.: ГУУ, 2003. – 174 с.
- Бирштейн Б.И. Стратегемы рефлексивного управления в западной и восточной культурах / Б.И. Бирштейн, В.И. Боршкевич // Рефлексивные процессы и управление. – 2002. – Т. 2. – №1. – С. 27–44.
- Шедяков В.Е. Стратегия постсовременного взаимодействия: методология и ресурсная база дальнейшего совершенствования / В.Е. Шедяков // Новая парадигма. – 2014. – Вып. 119. – С. 34–52.
- Тютюнникова С.В. Ценностный аспект экономического стимулирования / С.В. Тютюнникова, В.Е. Шедяков. – Х., 1987. – 53 с. –

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Деп. в ИНИОН АН СССР 23.06.87, №29987 // Новая советская литература по общественным наукам. Экономика, 1988. – №1.

33. Шедяков В.Е. Стратегия сочетания общественных и частных интересов: региональный уровень / В.Е. Шедяков // Регіональна економіка та управління. – 2015. – №2 (5). – С. 132–136.

34. Lazarenko V. Scientific–Intellectual Potential and Modernization of IR: Post–Soviet Conclusions & Perspectives / V. Lazarenko, V. Shedyakov // Current Research in Industrial Relations: Official Proceedings of the 10th AIRAAZ Conference. – Australia: Perth, 1996. – P. 265–269.

35. Шедяков В.Е. Городской постмодернизм: новые стратегии управления хозяйственным развитием / В.Е. Шедяков // Медиаполис. – 1996. – №1–2. – С. 118–121.

36. Шедяков В.Е. Активизация научно–интеллектуального потенциала как ресурс стратегического управления / В.Е. Шедяков // Стратегії економічного розвитку: держава, регіон, підприємство / за

заг. ред. К.С. Шапошникова та ін.: у 2 т. – Херсон: Гельветика, 2015. – Т. II. – С. 148–172.

37. Шедяков В.Е. Стратегічна культура проведення трансформацій: можливості та загрози / В.Е. Шедяков // Розвиток економіки України під впливом економічних, соціальних, технологічних та екологічних трендів / за ред. М.С. Пашкевич, Ж.К. Нестеренко; М–во освіти і науки України, Запор. нац. техн. ун–т, Нац. гірн. ун–т. – Д.: НГУ, 2015. – С. 30–41.

38. Шедяков В.Е. Значення формування та активізації науково–інтелектуального капіталу суспільства в реалізації господарської стратегії, адекватної глобальним тенденціям розвитку економіки знання / В.Е. Шедяков // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – №1. – С. 146–152.

39. Тульчинська С.О. Управління у сфері освіти і науки як фактор забезпечення сталого розвитку держави та регіонів / С.О. Тульчинська, А.А. Мельниченко, О.А. Акімова. – К.: Едельвейс, 2012. – 352 с.

УДК 332.05

Б.М. ЦУКІН,
завідувач відділу, НДЕІ Мінекономрозвитку і торгівлі України,
Н.І. ШАБРАНСЬКА,
с.н.с., НДЕІ Мінекономрозвитку і торгівлі України

Методичні засади прогнозування розвитку регіону

У статті викладено науково–методичні підходи прогнозування соціально–економічного розвитку регіонів на основі чинної нормативно–правової бази. Проведено узагальнення типових методів прогнозування показників розвитку регіону, типові сценарні умови цільового прогнозу. Враховується залежність регіонального прогнозу від макроекономічних умов. Стаття спрямована на формування системного підходу до регіонального прогнозування і розроблення комплексу методичних вимог до застосування програмно–цільового типу прогнозу.

Ключові слова: прогнозування, регіональний прогноз, прогноз регіонального розвитку, методи прогнозування.

Б.М. ЦУКІН,
заведующий отделом НИЭИ Минэкономразвития и торговли Украины,
Н.И. ШАБРАНСКАЯ,
с.н.с., НИЭИ Минэкономразвития и торговли Украины

Методические основы прогнозирования развития региона

В статье изложены научно–методические подходы к прогнозированию социально–экономического развития регионов на основе действующей нормативно–правовой базы. Проведено обобщение типичных методов прогнозирования показателей развития региона, типичные сценарные условия целевого прогноза. Учитывается зависимость регионального прогноза от макроекономических условий. Статья нацелена на формирование системного подхода к региональному прогнозированию и на разработку комплекса методических требований к применению программно–целевого типа прогноза.

Ключевые слова: прогнозирование, региональный прогноз, прогноз регионального развития, методы прогнозирования.

В. SHCHUKIN,
head of the Research Institute,
N. SHABRANSKAYA,
Senior Researcher

Methodical basis of forecasting regional development

The article describes the scientific and methodological approaches of forecasting of socio–economic development of regions on the basis of the existing regulatory framework. A generalization of the typical methods of forecasting of development indicators in the region, the typical scenarios for the forecast target. Account was taken of the regional forecast of macroeconomic conditions. The article is aimed at the formation of a systematic approach to regional forecasting and developing a set of methodological requirements for the use of program–oriented type of forecast.

Keywords: forecasting, regional forecast, the forecast of regional development, forecasting methods.

Постановка проблеми. Національна економіка є сукупністю регіональних економік і, відповідно, прогнозування регіонального соціально–економічного розвитку є складовою частиною прогнозування розвитку країни в цілому і інформаційною базою для формування регіональної політики. Розро-

блення прогнозів розвитку окремих регіонів є самостійним науково–методичним завданням сучасної економічної науки. На основі таких прогнозів виявляються майбутні диспропорції, негативні тенденції, які мають бути враховані при розробленні стратегічних планів розвитку регіону. Регіональні